

Grip op de Ondergrond: Samenwerken onder de Omgevingswet

Zonder wrijving geen glans!

"Eureka, Eureka!", naar verluidt riep Archimedes dit naakt rennend door de straten van Syracuse nadat hij het volumeverplaatsingseffect ontdekte. Tegenwoordig staat deze term synoniem aan het oplossen van een moeilijke opgave. En dit is de focus van dit artikel: samenwerking. De Omgevingswet benadrukt, stimuleert en verplicht overheden tot samenwerking met als doel een integrale benadering van de fysieke leefomgeving. Maar hoe dan? Dit eerste deel van het tweeluik beschrijft de lessons learned opgedaan binnen Overijsselse samenwerkingsverbanden op het gebied van bodem en ondergrond.

Door: Mark Klutman en Jasper Lackin

Over de auteurs:

mr. M. (Mark) Klutman, LineaRekta, Beleidsadviseur leefomgeving
drs. J. (Jasper) Lackin, Provincie Overijssel, Beleidsontwikkelaar Ondergrond

SAMENWERKING IN DE OMGEVINGSWET

De term 'samenwerking' komt op vele plaatsen in de Omgevingswet terug. Dit benadrukt het belang van samenwerking, want alleen een nieuwe wet is niet voldoende om één integrale benadering van de fysieke leefomgeving te bereiken. Daarom schrijft de Omgevingswet ook het volgende:

*'De Omgevingswet beoogt een impuls te geven aan bestuurlijke en ambtelijke processen en samenwerking. Concreet gaat het erom dat bestuurders en ambtenaren de wil hebben om de fysieke leefomgeving integraal te benaderen, dat zij geen risicomijdend gedrag tonen, ruimte laten voor privaat initiatief, de participatieve aanpak toepassen en zorgen voor voldoende kennis en vaardigheden en een toereikende uitvoeringsorganisatie.'*¹

Er moet dus een 'wil' zijn bij bestuurders en ambtenaren. Over hoe deze 'wil' wordt ingevuld laat de Omgevingswet de overheden volledig vrij. Er is dus ruimte om te experimenteren met samenwerking. Binnen Overijssel zijn verschillende samenwerkingsverbanden op het gebied van bodem en ondergrond actief. Zo zijn er verbanden tussen overheden, maar ook tussen overheden en andere organisaties en instellingen. Sommige van deze verbanden zijn gestart om te experimenteren met de nieuwe Omgevingswet. Bijvoorbeeld bij het opstellen van een 'Handboek Overijsselse Staalkaarten' dat de gemeenten ondersteunt bij de implementatie van bodem en ondergrond in hun visies en plannen. Terwijl andere samenwerkingsverbanden al langer bestonden, waarvan de ervaringen nu kunnen worden toegepast bij de uitvoering van de Omgevingswet. Een voorbeeld hiervan is 'Onder Twente'.

SAMENWERKING IN DE OVERIJSSELSE PRAKTIJK

Soms ontstaat samenwerking vanuit een probleem, zo ook in Twente. De ondergrond werd bestuurlijk zichtbaar als gevolg van diverse incidenten rondom mijnbouwactiviteiten. Hierdoor ontstond een bestuurlijke urgentie om gezamenlijk op te trekken: hoe krijgen we het lokale ondergrondbelang beter in beeld en hoe kunnen we een evenwichtige gesprekspartner zijn voor andere overheden en derden met initiatieven in de ondergrond? Onder Twente² is hieruit in 2017 ontstaan. Het bestaat uit publiek-private samenwerkingen gericht op bewustwording van de ondergrond en van de kansen die deze ondergrond biedt om de kwaliteit van de leefomgeving steeds verder te verbeteren. Het Bodemcafé, gezamenlijke dialogen en projecten en ambtelijke en bestuurlijke afstemming zijn de bouwstenen. Onder Twente is nu bezig met het verbinden van de andere Twentse netwerken. Als deelnemer aan Samen de diepte in (SDDI)³ heeft het als doel om lokale overheden te activeren om aan de slag te gaan met het verwerken van bodem en ondergrond in de Omgevingswet. En om de beschikbare kennis en

Omgevingswet is een uitnodiging om te experimenteren met samenwerking

geleerde lessen die in het project worden opgedaan te ontsluiten. SDDI vindt plaats in zes regio's en is een samenwerking tussen provincie, gemeenten, omgevingsdienst en adviesbureaus.

Naast Onder Twente lopen ook de Overijsselse samenwerkingsverbanden AOV (Afronden, Overdragen en Voorbereiden) en PUG (Project UnderGo). Het AOV-traject, gericht op het voorbereiden van gemeenten en omgevingsdiensten op hun nieuwe bo-

dem- en ondergrondtaken onder de Omgevingswet, is een netwerk dat alleen bestaat uit overheden. Binnen dit traject worden gemeenten ondersteund om met een 'Omgevingswetbril' te kijken naar bodem en ondergrond. Hierin werken we aan drie staalkaarten bodem en ondergrond met een regionaal tintje:

- Omgevingsvisie: Hoe bodem te koppelen aan de maatschappelijke opgave energietransitie, klimaatadaptatie en gezondheid?
- Chemische bodemkwaliteit: Wat verandert er ten aanzien van bodemkwaliteit onder de Omgevingswet?
- Raakvlakken bodem: Bevat onderwerpen zoals bodemenergie, zeer zorgwekkende stoffen (ZZS), Gebiedsgerichte aanpak grondwaterkwaliteit.

Project UnderGo (PUG) experimenteerde op een eigen manier met de Omgevingswet. Wet- en regelgeving waren hierbij even geen beperking in het denken over bodem en ondergrond. PUG werd geleid door jong professionals. Zij hebben vaak een andere blik op de wereld, vinden weer andere zaken belangrijk en benaderen hierdoor vraagstukken op een eigentijdse manier.

Betrokkenheid ontstaat door het hebben van een belang

Dit bood mogelijkheden om te experimenteren met nieuwe werkwijzen en methoden. Hierdoor ontstond binnen PUG een ideeën-carrousel die de bouwstenen opleverde voor de ontwikkeling van het Gebiedsbeheerplan Zwolle Centraal: een Omgevingsprogramma ondergrond. Op dit moment wordt zelfs gewerkt aan een vervolg voor PUG.

SAMENWERKING; BASIS INGREDIËNTEN EN LESSONS LEARNED

Samenwerken, in het bijzonder succesvol samenwerken, is een proces dat moet groeien. De deelnemers moeten vertrouwen hebben in het proces en in wat de samenwerking gaat opleveren. Binnen de Overijsselse samenwerkingsverbanden opgedane ervaringen geven de volgende basisingrediënten mee voor een succesvolle samenwerking: (1) Strategie, (2) Kennisniveau, (3) Betrokkenheid en draagvlak en (4) Enthousiasme.

Strategie

Onder Twente zorgde voor een gedeelde ambitie voor en visie op wat de samenwerking moest opleveren. Aan de voorkant van het traject is de tijd genomen om de samenwerking goed in te richten. Denk hierbij aan doelgroep samenwerking, (externe) procesbegeleiding, omschrijving beoogd eindproduct, vaststelling frequentie overleggen en de beschikbaarheid van deelnemers. Inmiddels gaat het Twents Bodemcafé al wat jaren mee en krijgt het naam in Twente.

Kennisniveau

Binnen het AOV-traject is bekend dat niet iedere deelnemer beschikt over dezelfde kennis en ervaring. Dit inzicht zorgt er voor dat verwachtingen kunnen worden gemanaged, en teleurstellingen worden voorkomen. Zo is bekend dat bodem en ondergrond binnen kleinere gemeenten meestal onderdeel is van een groter takenpakket, waardoor kennis en ervaring met bodem en ondergrond anders is dan bij grotere gemeenten. Temporeer indien nodig en versnel waar dit kan.

Betrokkenheid en draagvlak

Betrokkenheid ontstaat vooral doordat de deelnemer een belang heeft bij het samenwerkingsverband. Inventariseer daarom altijd waarom iemand deelneemt of wil deelnemen. Dit draagt bij aan het succes van het samenwerkingsverband. Niet alle belangen hoeven overeen te komen, maar zoek naar het wederzijdse belang. Ook bestuurlijk draagvlak mag niet ontbreken. Dit vergroot de legitimiteit van de samenwerking en alle taken en werkzaamheden die hieruit voortkomen.

Enthousiasme

Misschien wel hét belangrijkste ingrediënt van ons basisrecept. Binnen Project UnderGo stonden creativiteit en afwisseling voorop. Een enthousiaste groep deelnemers onder aanvoering van enkele jonge hemelbestormers werkte samen aan nieuwe ideeën over bodem en ondergrond onder de Omgevingswet.

Tot slot nog enkele lessons learned:

- Creëer bestuurlijke urgentie voor bodem en ondergrond door raakvlakken te zoeken met actuele maatschappelijke thema's of onderwerpen.
- Leg verbinding met andere netwerken en initiatieven om zo het draagvlak te vergroten en je boodschap als regio of gebied kracht bij te zetten.
- Houd focus op de samenwerking door elkaar te kennen, de eigen en gedeelde belangen van iedereen te weten en het gezamenlijk eens te zijn over het doel van de samenwerking.
- Stem de presentatie van een product af op je doelgroep: een bodemcafé is heel wat anders dan een handboek met staalkaarten bodem en ondergrond voor de praktijk.
- Zorg ervoor dat je een samenwerking de tijd geeft, want samenwerking is traag, vier successen, ook als het even minder gaat, zet de schouders eronder en ga door. Of zoals Al Gore ooit citeerde: 'If you want to go quickly, go alone. If you want to go far, go together.'⁴

Kortom, samenwerking loont! De maatschappelijke opgaven leveren nog genoeg uitdagingen op voor iedereen. Bodem en ondergrond maken onderdeel uit van deze uitdagingen. Deze opgaven en uitdagingen kunnen niet zonder samenwerking. Zoek elkaar op, durf te experimenteren en sta open voor nieuwe ervaringen en inzichten. Met elkaar kunnen we tot mooie en verrassende resultaten komen.

Met dit artikel wilden wij u deelgenoot maken van onze ervaringen met samenwerking op het gebied van bodem en ondergrond in Overijssel. Het tweede deel van dit tweeluik neemt u verder mee in de praktijkervaringen van 'Onder Twente' en 'Samen de Diepte in'.